

Investigating the Representation of Ideological Foregrounding and Journalistic Translators' Agency: Iran-U.S. Relations in Focus

Vol. 12, No. 2, Tome 62
pp. 629-657
June & July 2021

Mehdi Latifi Shirejini¹ & Mahmoud Afrouz^{2*}

Ideology can increase the rivalry or socio-political clashes between political powers within a society. People, political parties and organizations set their policies following a dominant ideology. News agencies are among the highly influential organizations which can affect ideological and political thinking. News agencies, by means of translation, try to direct people's way of thinking toward a special direction. Therefore, the role of translation in highlighting political rivalry among parties is undeniable. Meanwhile, translators' word choice can reflect the differences between the Reformists and the Conservatives. The aim of the current study is to examine the representation of ideological foregrounding in journalistic translators' word choice. The corpus includes 200 journalistic sentences collected from foreign news websites. Then collected data were analyzed based on Fairclough's three-dimensional model. The results showed that the conflicts between two main parties are reflected in translators' word choice. The phenomenon can potentially increase clashes and tensions in a society and challenge social stability.

Keywords: Ideology and Critical discourse analysis, Fairclough's three-dimensional model, the Reformists and the Conservatives, News and Journalistic texts translation, Iran-U.S. relations.

Received: 6 February 2019
Received in revised form: 21 May 2019
Accepted: 16 July 2019

1. English Translation student, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5119-4050>

2. Corresponding Author, Assistant Professor of Translation Studies, Department of English Language and Literature, University of Isfahan, Isfahan, Iran., Email: m.afrouz@fgn.ui.ac.ir

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5119-4050>

Human life and affairs are not just limited to a particular country or region. Today, everything that happens in a corner of the world can easily affect people's lives in other countries. Consequently, people want to know what happened in other parts of the world. Therefore, a wide range of communication tools has been developed in recent decades. News media is one of the most important communication tools that has greatly affected human life in the contemporary era. But news media is not just for communication. It is a proper tool to advance the ideological goals of organizations, institutions, and even political parties. Therefore, one of the important elements that should be considered in the news media is ideology. News media also needs some efficient tools to advance its ideological goals. Translation is an effective tool that can be very helpful and supportive for media to put forward society in a predefined path. News agencies, using translation, can direct people's way of thinking toward a special direction. Therefore, the role of translation in highlighting political rivalry among parties is undeniable. Meanwhile, translators' word choice can reflect the differences between the Reformists and the Conservatives. The current research aims to investigate the representation of ideological foregrounding in journalistic translators' word choice through critical discourse analysis. To achieve this goal, a corpus of 200 journalistic sentences collected from foreign news agency's websites. As the political rivalry between Iranian Conservative and Reformist parties was to be examined, the Persian translation of this news was also collected. Then collected data were analyzed based on Fairclough's three-dimensional model. The main question of the present study was to what extent the ideology of the news translator had been reflected in his/her choice of words and to what extent this plays a role in increasing the political confrontation of the parties. Since only translators' word choice is considered, only those parts of Fairclough's model have been selected that were suitable for lexical analysis. The main hypothesis of the research was that the translator's word choice could play a key role in ideological clashes between parties.

After analyzing collected data, the results revealed that the conflicts between the two main parties are reflected in translators' word choice. This can potentially result in clashes and tensions in society and challenge social stability. In addition, it was found that news translating is one of the most challenging translations that is associated with applying the ideologies of political parties, organizations and groups. Furthermore, it became clear that the mode of translation can affect the way of thinking of the society in different situations.

دوماهنامه علمی بین‌المللی
۱۲، ش ۲ (پیاپی ۶۲) خرداد و تیر ۱۴۰۰، صص ۶۲۹-۶۵۷
مقاله پژوهشی

بررسی نمود برجسته‌سازی ایدئولوژی محور و عاملیت مترجمان مطبوعاتی: با محوریت روابط ایران و امریکا

مهدی لطیفی شیره‌جینی^۱، محمود افروز^{۲*}

۱. دانشجوی مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. استادیار مطالعات ترجمه، گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

پذیرش: ۹۷/۰۴/۲۵

دریافت: ۹۷/۱۱/۱۷

چکیده

با گسترش ارتباطات بین‌المللی و تأثیر آن بر امور داخلی جامعه، سازمان‌های خبری حتی از ترجمه نیز به‌عنوان ابزاری برای هدایت ایدئولوژی در مسیری خاص استفاده می‌کنند. بدین ترتیب نقش ترجمه در برجسته‌سازی رقابت سیاسی میان احزاب انکارناپذیر است. تفاوت واژه‌گزینی مترجمان می‌تواند بازتاب تفاوت میان احزاب اصول‌گرا و اصلاح‌طلب باشد. هدف تحقیق حاضر، بررسی نمود برجسته‌سازی ایدئولوژی محور در واژه‌گزینی مترجمان مطبوعاتی است. در این تحقیق پیکره‌ای بالغ بر دویست جمله از پایگاه‌های خبری دنیا به همراه ترجمه فارسی آن‌ها گردآوری شد. در گردآوری داده‌ها سعی بر آن شد تا از اخبار ترجمه‌شده خبرگزاری‌های حامی هر دو حزب استفاده شود. سپس داده‌ها بر اساس مدل سه‌وجهی فرکلاف تجزیه و تحلیل شد. نتایج به‌دست آمده از تحقیق نشان می‌دهد که اختلاف میان دو حزب اصلی، در واژه‌گزینی مترجمان نمود یافته و همین امر، حتی ممکن است اختلاف و تنش را به تبع داشته و عدم کنترل آن، چالشی برای ثبات اجتماعی قلمداد شود.

واژه‌های کلیدی: ایدئولوژی و تحلیل گفتمان انتقادی، مدل سه‌وجهی فرکلاف، اصلاح‌طلب و اصول‌گرا، ترجمه اخبار و متون مطبوعاتی، روابط ایران و امریکا.

E-mail: m.afrouz@fgn.ui.ac.ir

* نویسنده مسئول مقاله:

۱. مقدمه

با گسترش ارتباطات بین‌المللی، اخبار به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی اجتماعی تبدیل شده است. مردم اخبار را پیگیری می‌کنند چون به صورت مستقیم با زندگی روزمره آن‌ها در ارتباط است. اخبار روزانه رویدادهایی را پوشش می‌دهد که بسیاری از مردم زندگی خود را بر مبنای آن رویدادها تنظیم می‌کنند. در ورای اخبار منتشرشده ایدئولوژی‌هایی نهفته است که مخاطب را ناخودآگاه، در مسیر مدنظر گروهی خاص هدایت می‌کند. به گفته فرکلاف (2005)، مراکز قدرت، چه داخلی و چه خارجی، اغلب برای دستیابی به بوطیقای مدنظر خود در جامعه تلاش می‌کنند. ایدئولوژی در اخبار نیز در خدمت مراکز حامی خبرگزاری‌هاست؛ مراکزی که اغلب در پی سیطره سیاسی - اجتماعی هستند. اما نه تنها مراکز قدرت، بلکه مترجمان تحت کنترل این مراکز نیز ایدئولوژی‌های خود را در فرایند ترجمه دخیل می‌کنند. بنابراین، ترجمه هر فرایند تصمیم‌گیری‌ای است که توسط روابط قدرت و ایدئولوژی غالب اداره می‌شود (Bassnett & Lefevere, 1992).

از آنجایی که دستکاری‌های ایدئولوژیکی عمدتاً برای دستیابی به سلطه سیاسی - اجتماعی است. لذا، در اغلب جوامع تقابل سیاسی - اجتماعی از رهگذر ایدئولوژی قابل مشاهده است. ایدئولوژی می‌تواند بر شدت رقابت یا اختلافات سیاسی - اجتماعی میان قدرت‌های سیاسی هر جامعه بیفزاید. افراد، جناح‌ها و سازمان‌ها در پیروی از یک ایدئولوژی غالب، خطمشی خود را تعریف می‌کنند. نقش سازمان‌های خبری و عاملیت مترجمان مطبوعاتی در مسائل ایدئولوژی‌محور و تفکرات سیاسی بسیار پررنگ است. گاهی دستکاری محتوا و ایدئولوژی ممکن است به افزایش تنش‌های سیاسی و تنازع قدرت در حوزه سیاست منجر شود و در گذر زمان بر ثبات و آرامش اجتماعی تأثیر بگذارد. بنابراین، به سبب تأثیر ترجمه اخبار بر شرایط اجتماعی، در این جستار به بررسی واژه‌گزینی مترجمان خبری در چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی^۱ پرداخته خواهد شد. به همین منظور، از مدل سه‌وجهی تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف^۲ استفاده شده است. هدف از به‌کارگیری این مدل، آشکار کردن آن ابعادی از ایدئولوژی است که در پس واژه‌گزینی مترجمان خبری نهفته است. مترجمان مذکور شاغل در پایگاه‌های خبری وابسته به هر دو حزب اصلاح‌طلب^۳ و اصول‌گرا^۴ بوده‌اند.

پرسش اصلی تحقیق حاضر آن است که ایدئولوژی مترجم مطبوعاتی تا چه میزان در واژه‌گزینی وی نمود یافته است و این امر تا چه حد در افزایش بالقوه تقابل سیاسی احزاب نقش دارد. فرضیه اصلی پژوهش آن است که موارد مطرح‌شده، نقشی کلیدی در این امر ایفا می‌کنند.

۱-۱. چارچوب نظری پژوهش

تحقیق حاضر در نظر دارد تا با بهره جستن از تحلیل گفتمان انتقادی، برجسته‌سازی ایدئولوژی‌محور و عاملیت مترجمان مطبوعاتی در خبرگزاری‌های ایرانی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. برای نیل به این هدف از چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف استفاده شده است. اما از آنجایی که در این تحقیق مفاهیمی چون ایدئولوژی، نقش ایدئولوژی در ترجمه و خود مفهوم تحلیل گفتمان انتقادی اهمیت بسیاری دارد، می‌طلبد که این مفاهیم به صورت مجزا و با توجه به اهداف مدنظر تحقیق توضیح داده شود.

۲-۱. ایدئولوژی

نزدیک به دویست سال از ورود ایدئولوژی به حوزه علوم انسانی می‌گذرد. به عقیده ماندی^۵ (2007, p.196) اساسی‌ترین مشکل در برخورد با موضوع ایدئولوژی تعریف این واژه است. ایدئولوژی برای نخستین بار در سال ۱۹۹۸ توسط محقق فرانسوی به نام دو تراسی مورد استفاده قرار گرفت. در ابتدا کلمه ایدئولوژی به علم ایده‌ها اشاره داشت که مفهوم مثبت حوزه‌های ادراکی را شامل می‌شد (Koerner, 2001).

دومون اذعان می‌کند که با استفاده از ایدئولوژی می‌توان جایگاه یک گروه را توجیه کرد (اسدی، ۱۳۷۰، ص. ۷). وندایک به‌منظور ارائه توصیفی از ایدئولوژی، ماهیت ایدئولوژی را در سطحی فراتر از اندیشه مدنظر قرار می‌دهد و ایدئولوژی را باورهای اساسی یک گروه تعریف می‌کند (Van Dijk, 2000, p. 7). مونی و ایوانس^۱ (2015, p. 16) ایدئولوژی را نیز همچون زبان دارای ساختار تعریف کرده و معتقدند این ساختار با توجه به انتخاب‌های زبانی می‌تواند درک شود. میسون^۶ (1994) نیز ایدئولوژی را مجموعه‌ای از باورها و ارزش‌ها می‌داند که جهان‌بینی فرد یا سازمان را تأیید می‌کند و در تفسیر رویدادها به کمک آدمی می‌آید.

۳-۱. نقش ایدئولوژی در ترجمه

نیاز فزاینده به ترجمه و افزایش ارتباطات بین‌المللی موجب تحول و پیشرفت پژوهش‌های مطالعات ترجمه شده است. هرچند صحبت از برقراری «تعادل کامل» در ترجمه موضوعیت چندانی ندارند (Afrouz & Shahi, 2020, p. 3)، اما در باب عاملیت مترجم، انتخاب معادل کاملاً متأثر از «راهبردهایی» است که مترجم انتخاب می‌کند (Afrouz, 2019, p. 1)؛ البته انتخاب راهبردها، خود متأثر از عوامل دیگر نیز هست. منصورآبادی و کریم‌نیا^۸ (2013, p. 778) یکی از این عوامل را ایدئولوژی معرفی می‌کند. شفنر^۹ (2004) نیز بر اهمیت بررسی رابطه ایدئولوژی و ترجمه تأکید کرده است. همچنین، به اعتقاد وندایک (1998) ترجمه ابزاری قدرتمند برای انتقال اطلاعات بوده و متأثر از «ایدئولوژی» است.

ایدئولوژی از ابتدای قرن بیستم تا کنون، جزو مباحث مهم مطالعات ترجمه و از موضوعات اساسی حوزه تحقیقاتی پژوهشگران بوده است (Tymoczko, 2003, 2007). اما پیچیدگی و تنوع عوامل دخیل در فرایند ترجمه، تعریف ایدئولوژی در ترجمه را بسیار دشوار ساخته است (Lopez & Caro, 2014). شفنر (2003) نیز برای ترجمه ماهیتی ایدئولوژیک در نظر می‌گیرد. درواقع، ترجمه ابزار ارائه گفتمان و انتقال ایدئولوژی است که سازمان و نهادهای قدرت از آن برای دستیابی به اهداف و منافع مدنظر خود در جامعه بهره می‌برند، اما این انتقال به هیچ‌وجه بی‌طرفانه نیست، زیرا خلاف انتظار عمومی، انتقال بی‌طرفانه اطلاعات از طریق ترجمه ممکن نیست (Bielsa & Bassnett, 2009). در این راستا، فارل^{۱۰} (1942) ترجمه را بستری برای تنش‌های سیاسی و اجتماعی معرفی می‌کند که مترجمان در این بستر فرایند ارتباطی را دستکاری می‌کنند تا از این طریق مردم را بدون جلب توجه تحت تأثیر قرار دهند. حتیم و میسون^{۱۱} (1997) نیز ضمن تأکید بر عاملیت مترجم، ترجمه را یک «کنش ارتباطی»^{۱۲} معرفی می‌کنند که در بافتار اجتماعی - فرهنگی جای گرفته و متأثر از عواملی از جمله قدرت و ایدئولوژی است. از نظر لفور^{۱۳} (1998) نیز ایدئولوژی از طرف حامی، ناشر یا نهاد مسئول بر ترجمه اعمال می‌شود و مترجم نیز زیرنظر آن‌ها و در راستای ایدئولوژی آن‌ها، متن مقصد را تولید می‌کند. لفور (1992, Cited in Munday, 2004, p. 130) معتقد است که اگر در هر مرحله از فرایند ترجمه، تضادی میان ایدئولوژی و ماهیت بوطیقایی رخ

دهد، در نهایت، این ایدئولوژی است که غالب خواهد بود. به گفته ماندی (2007) کاربرد ایدئولوژی توسط مترجم تا حدودی صدای مترجم را می‌رساند، اما در این بین، گاهی مخاطب ممکن است از ماهیت ترجمه و نقش ایدئولوژی در آن اطلاعی نداشته باشد و به درک صریحی از متن دست نیابد. لذا، در بررسی مسائل ترجمه، همواره باید مقوله قدرت، حامی و ایدئولوژی را مدنظر داشت تا بتوان ایدئولوژی غالب را کشف کرد و به درک روشنی از مفاهیم رسید.

۴-۱۱. تحلیل گفتمان انتقادی

گفتمان^۴، طبق گفته وندایک (18998, p. 2) یک رویداد پیچیده ارتباطی است که بافت اجتماعی، خصوصیات شرکت‌کنندگان در گفتمان، و همچنین فرایند تولید و دریافت متن را دربر می‌گیرد. المحندی (2008) گفتمان را ابزاری ایدئولوژیک برای نشان دادن ایدئولوژی نهاد قوی تعریف می‌کند. اما به اعتقاد بلور و بلور (2007) «گفتمان» یک بافتار متنی است که برای انتقال تفکرات نویسنده یا گوینده به‌کار می‌رود و به‌وسیله هر نوع ابزاری اعم از زبانی و غیرزبانی رخ می‌دهد. به اعتقاد ویدوسن نیز (2004, p. 8) «گفتمان فرایند عملی انتقال معنی» است. البته، از دیدگاه فرکلان (2003, p. 24) گفتمان نوع خاصی از «رفتار اجتماعی» است که به واسطه آن ایدئولوژی و قدرت به یک اندازه با هم تعامل دارند. اما برای وندایک (1995)، تحلیل گفتمان، تحلیل ایدئولوژی به حساب می‌آید، چراکه طبق گفته وی، ایدئولوژی معمولاً در گفتمان توصیف و بازتولید می‌شود و مبتنی بر تحلیل متن است. همچنین، رحیمی و ریاستی (2013) معتقدند که تحلیل گفتمان چارچوب تحلیلی متن در بافت ارتباطی است. مقوله تحلیل گفتمان انتقادی، رویکردی نوین «از تحلیل گفتمان است که زبان را به‌مثابه عملی اجتماعی در ارتباط با قدرت و ایدئولوژی مورد مطالعه قرار می‌دهد» (افخمی و بهمردی شریف‌آباد، ۱۳۹۳، ص. ۹۲). به گفته دهباشی شریف و رادمنش (2015) نیز تحلیل گفتمان انتقادی یک رویکرد چندوجهی است که به دنبال بنیان‌های ایدئولوژیک نهفته در گفتمان نویسنده یا مترجم است. به نظر ووداک^۵ و همکاران (1998)، هدف تحلیل گفتمان انتقادی نشان دادن نفوذ ایدئولوژیک، ساختار قدرت، تسلط و کنترل سیاسی یک نهاد است که همسو با هدف خاصی در بافتار گفتمانی مشخصی می‌گنجد. در همین راستا، وندایک (1998) معتقد

است که تحلیل گفتمان انتقادی ابزاری است برای نشان دادن سلطه و گرایش قدرت از طریق مطالعه گفتمان به منظور آشکارسازی معانی نهفته در آن. به عبارتی، «توجه ویژه به ایدئولوژی و روابط قدرت و همچنین فرارفتن از سطح تفسیر و رسیدن به تبیین و عمق معنی، باعث پررنگ شدن جنبه انتقادی تحلیل گفتمان می‌شود» (ترکاشوند، ۱۳۹۵، ص. ۸۱). به نظر وندایک (2001, p. 352) تحلیل گفتمان انتقادی یک تحقیق تحلیلی از گفتمان است که چگونگی، تولید و مشروعیت‌بخشی به سوء استفاده از قدرت و اعمال نابرابری در جامعه به واسطه متن و گفتار در بافتار اجتماعی و سیاسی را مورد مطالعه قرار می‌دهد. به اعتقاد ون لوون^{۱۶} (2006, p. 294) نیز تحلیل گفتمان انتقادی با این نگرش به وجود آمده است که متن و گفتار در حفظ و مشروعیت‌بخشی به نابرابری، بی‌عدالتی و سرکوب در جامعه نقش مهمی را ایفا می‌کند. در واقع تحلیل گفتمان انتقادی، گسترش آگاهی از این جنبه زبان در جامعه را دنبال می‌کند و به دنبال تغییرات براساس یافته‌های به دست آمده از تحلیل‌هاست.

۵-۱. مدل سه‌وجهی فرکلاف

فرکلاف (2003) معتقد است که در ورای هر گزینش گفتمان‌محور، یک هدف قرار دارد که این اهداف بر اساس یک ایدئولوژی مشخص، تعیین می‌شود. وی با در نظر گرفتن ارتباط میان متن، تعاملات و بافتار سه مرحله از تحلیل گفتمان انتقادی خود را به صورت زیر ارائه می‌دهد که عبارت‌اند از:

- توصیف^{۱۷}: مرحله‌ای است که به ویژگی‌های صوری هر متن می‌پردازد.
- تفسیر^{۱۸}: این مرحله به رابطه بین تعاملات و متن می‌پردازد و با فرایندهای ذهنی شرکت‌کنندگان در گفتمان مرتبط است.

- تبیین^{۱۹}: مرحله‌ای که به رابطه بین تعاملات و بافتار اجتماعی می‌پردازد.
- به منظور تحلیل انتقادی هر گفتمان، فرکلاف (1989, p. 112) در مدل خود سه ارزش را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد که این سه ارزش در درک چارچوب وی بسیار مؤثرند: ارزش تجربی^{۲۰}، ارزش رابطه‌ای^{۲۱} و ارزش بیانی^{۲۲}. ارزش تجربی، به معنی تجربه‌ای است که تولیدکننده متن از جهان طبیعی یا اجتماعی خود به دست می‌آورد و در قالب مواردی چون

عبارت‌بندی دگرسان، عبارت‌بندی مضاعف، هم‌معنایی، شمول معنایی و تضاد معنایی قابل طرح است. در تحقیق حاضر، داده‌ها ابتدا بر اساس عوامل مطرح‌شده در قالب ارزش تجربی تحلیل شده‌اند. اما ارزش رابطه‌ای، ویژگی‌هایی را بررسی کند که بر روابط دلالت دارند و شامل مواردی چون حسن‌تعبیر، گفتمان محاوره‌ای یا رسمی است. درنهایت، نیز ارزش بیانی، یا به عبارتی، قضاوت نویسنده متن از واقعیت‌های موجود، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. فرکلاف برای تجزیه و تحلیل ارزش‌های مذکور در گفتمان، این ارزش‌ها را در قالب چند سؤال مطرح می‌کند که در این تحقیق، با توجه به تمرکز بر مقوله‌ی واژه‌گزینی مترجمان، تنها به واکاوی مسئله‌ی واژگان بسنده می‌شود:

۱. کدام کلمات دارای ارزش‌های تجربی هستند؟ در طبقه‌بندی آن‌ها از کدام طرح‌ها استفاده شده است؟ آیا می‌توان از عبارت‌بندی دگرسان یا عبارت‌بندی مضاعف سخن گفت؟ چه نوع روابط معنایی بین کلمات وجود دارد که به لحاظ ایدئولوژیک معنادار هستند؟
۲. کدام کلمات واجد ارزش‌های رابطه‌ای است؟ آیا عباراتی وجود دارد که دال بر حسن تعبیر باشد؟ آیا کلماتی وجود دارد که آشکارا رسمی یا محاوره‌ای باشد؟
۳. کدام کلمات واجد ارزش‌های بیانی است؟ کدام یک از انواع استعاره از طریق ترجمه عبارات منتقل شده است؟

۲. پیشینه تحقیق

شجاعی و لاحقی^{۳۳} (۲۰۱۲) در تحقیق خود با استفاده از تحلیل گفتمان انتقادی، ایدئولوژی سیاسی و همچنین عوامل کنترل‌کننده در ترجمه اخبار را مورد بررسی کرده‌اند. طبق نتایج تحقیق آن‌ها، ایدئولوژی و موضوعات سیاسی محرک‌های مهمی است که می‌تواند متون لازم برای ترجمه را کنترل کند. کشاورز و علیمددی زنوزی^{۳۴} (۲۰۱۱) دستکاری ایدئولوژی در ترجمه متون سیاسی را بررسی و چنین نتیجه گرفته‌اند که مترجمان با استفاده از راهبردهای خاص دستوری و واژگانی، ایدئولوژی را وارد فرایند ترجمه کرده‌اند. الغمدی^{۳۵} (۲۰۱۴) با بررسی دو ترجمه عربی کتاب کنترل رسانه^{۳۶}، دریافته است که محدودیت‌های اجتماعی - فرهنگی و ایدئولوژیکی به تفاوت ترجمه‌ها با متن اصلی منجر می‌شود.

آقاگل‌زاده و فیروزیان (۱۳۹۵) در مقاله خود بازنمایی ایدئولوژی در متون ترجمه‌شده

سیاسی - انگلیسی را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. طبق نتایج تحقیق آن‌ها، مترجمان دو محور سبک و بلاغت را در راستای بازنمایی و انعکاس ایدئولوژی به‌کار برده‌اند. اصلانی و سلمانی^{۲۷} (2015) به بررسی نقش ایدئولوژی در ترجمه اخبار پرداخته و چنین نتیجه گرفته‌اند که رابطه موجود بین قدرت و ایدئولوژی، بر تولید و ترجمه اخبار نیز تاثیر گذاشته است. ازدی و سلمانی^{۲۸} (2015) با پیروی از مفهوم ایدئولوژی در گفتمان وندایک، تأثیر ایدئولوژی بر ترجمه متون خبری از انگلیسی به فارسی را ارزیابی کرده و چنین دریافته‌اند که ایدئولوژی می‌تواند در کنترل و هدایت اهداف اخبار منتشرشده نقش بسزایی را ایفا کند.

افخمی و شکبیا (۱۳۹۶، ص. ۲۳۱) نیز به تحلیل انتقادی استعاره در متون سیاسی روزنامه‌های متقابل کیهان و مردم‌سالاری در جمهوری اسلامی ایران و تلگراف و میرر در انگلیس پرداخته‌اند. پژوهشگران به این نتیجه رسیده‌اند که تضاد در ایدئولوژی می‌تواند هر رخداد واحد سیاسی را به گونه‌ای متفاوت بازنمود دهد. البته، پژوهشگران می‌توانستند تنها به قیاس متون مطبوعاتی هم‌زبان بسنده نکنند و خبرهای مشترک بازتاب داده‌شده در چهار روزنامه را مورد کاوش عمیق‌تر قرار دهند.

متقی‌زاده و نقی‌زاده (۱۳۹۶، ص. ۱۴۹) در مقاله خود متنی خبری از شبکه «الجزیره» را برگزیده و ترجمه فارسی آن را در خبرگزاری فارس به روش توصیفی - تحلیلی ارزیابی کرده و نتیجه گرفته‌اند که «نقش اصلی متن تغییر یافته» است. البته، محققان می‌توانستند به جای اکتفای صرف بر «خبرگزاری فارس»، بازتاب اخبار مذکور را در خبرگزاری‌های رقیب نیز بررسی و ژرفای ایدئولوژیک محور مطالعه خود را عمق بیشتری بخشند. خادم و همکاران نیز با بررسی تحلیلی - توصیفی استعاره‌های مقالات اجتماعی - سیاسی چنین نتیجه‌گیری کرده‌اند که گفتمان‌ها با بهره‌گیری از قدرت رسانه «در منابع فردی و اجتماعی ساخت استعاره دست می‌برند» (۱۳۹۷، ص. ۳۲۷).

با توجه به اینکه موضوع سیاست تا حدودی با مبحث ایدئولوژی در ارتباط است و از آنجایی که ایدئولوژی در ترجمه دخیل است، لذا بسیاری از محققان رشته مطالعات ترجمه بر نقش ایدئولوژی مترجم در فرایند ترجمه متون سیاسی تمرکز کرده‌اند و تاکنون نیز مطالعات بسیاری در این‌باره انجام شده است، اما به مسئله برجسته‌سازی ایدئولوژی محور در واژه-

گزینی مترجمان مطبوعاتی کمتر پرداخته شده است. مرتبطترین جستارهایی که تاکنون درخصوص مطبوعات انجام شده، یا تنها بر روی مطبوعات داخل تمرکز داشته (مانند خادم و همکاران، ۱۳۹۷) و یا گفتمان روزنامه‌های داخلی رقیب را با یکدیگر و کاملاً مجزا از روزنامه‌های انگلیسی بررسی کرده‌اند (مانند افخمی و شکیبیا، ۱۳۹۶). هیچ مطالعه‌ای تاکنون مبحث تنش‌های سیاسی و افزایش این تنش‌های از طریق ترجمه‌های هدفمند و ایدئولوژی‌محور را مدنظر قرار نداده است. این موضوع، جنبه بدیع تحقیق حاضر است.

۳. روش‌شناسی تحقیق

با به‌کارگیری مدل سه مرحله‌ای فرکلاف، در این تحقیق تلاش شده است تا نمود ایدئولوژی مترجم مطبوعاتی در واژه‌گزینی وی و به‌تبع آن، افزایش بالقوه تقابل سیاسی احزاب بررسی شود. برای نیل به این هدف از میان اخبار انگلیسی‌زبان تارنماهای خبری دنیا ۲۰۰ پاراگراف به همراه ترجمه فارسی آن‌ها انتخاب شد. پاراگراف‌های انتخاب‌شده همگی با موضوعات سیاسی داخلی و خارجی ایران از جمله توافق هسته‌ای، خروج امریکا از برجام و روابط ایران با اروپا در ارتباط بودند. برای گزینش ترجمه‌ها سعی بر آن شد تا پاراگراف‌های ترجمه‌شده از تارنماها و روزنامه‌های حامی احزاب اصول‌گرا و اصلاح‌طلب انتخاب شوند و از طرفی نیز متون اصلی از تارنماها و روزنامه‌های انگلیسی‌زبان تقریباً همسو و مخالف دولت جمهوری اسلامی انتخاب شد تا بتوان تمامی محتوای موافق و مخالف هر دو حزب را به‌طور نسبی پوشش داد.

۴. یافته‌ها و مبحث تحقیق

۴-۱. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱-۱. هم‌معنایی

فرکلاف (۱۹۸۹) هم‌معنایی^{۲۹} را کلماتی تعریف می‌کند که دارای معانی یکسانی باشند. آن‌طور که وی اشاره می‌کند پیدا کردن کلماتی با معانی کاملاً یکسان کاری است دشوار، لذا او در بررسی هم‌معنایی، کلمات دارای معانی نزدیک به هم را مدنظر قرار می‌دهد.

1. This agreement was concluded **not to do Iran a favor**, but because it is in our national security interest (11 June, 2019 / JNS).

این توافق **لطفی به ایران نبود**، بلکه به این دلیل به سرانجام رسید که در راستای منافع امنیت ملی ما بود (۹۸/۰۳/۲۲، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

2. Nevertheless, even unilateral sanctions by the United States would have **crippling** effects on the Iranian economy, which could descend into a state of stagflation. (Washingtonpost, 25 April, 2018)

حتی تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا هم می‌تواند تأثیرات **فلج‌کننده‌ای** بر اقتصاد ایران داشته باشد (۱۳۹۷/۰۲/۱۳، خبر آنلاین/ وابسته به حزب اصلاح‌طلب).

3. If you have a bad deal you don't have **to stick to it** especially if **you see** that Iran is conquering one country after another (Reuters, 5 June 2018).

اگر شما یک توافق بدی داشته باشید نباید **در آن بمانید**، به‌خصوص اگر شاهد آن **باشیم** که ایران کشورها را یکی پس از دیگری فتح می‌کند (۱۳۹۷/۰۳/۱۶، خبرگزاری تسنیم/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: مترجمان با استفاده از کلمات هم‌معنی منظور و مطلب مدنظر خود را رسانده‌اند. به عبارتی، هنگامی که ایدئولوژی مدنظر مترجم در واژه‌گزینی به‌صورت انتخاب کلمات هم‌معنی منتقل می‌شود، مترجم دست به تغییر جملات و کلمات نمی‌زند، بلکه از همان معادل‌های با بار معنایی کمابیش یکسان بهره می‌برد.

4. I think this initiative is not welcome, it shows irritation [of Tehran]. It is always dangerous to **approach a 'red line'** (Sputnik, 6 June 2018).

از دید من این اقدام مورد استقبال واقع نمی‌شود و نشان‌دهنده خشم تهران است و خطر **عبور از خط قرمز** وجود دارد (۱۳۹۷/۰۳/۱۶، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: در متن اصلی نویسنده با به کار بردن **approach a red line** بدبینی طرف‌های مقابل نسبت به ایران را نشان می‌دهد و این در حالی است که مخالفان توافق هسته‌ای از ابتدا نسبت به بدعهدی و بدبینی طرف مقابل انتقاد می‌کردند و آن‌ها را غیرقابل اعتماد می‌دانستند. در ترجمه عبارت مذکور **به عبور از خط قرمز**، بدبینی و دشمنی طرف مقابل به ایران بیشتر و پررنگ‌تر جلوه داده شده است. معادل «عبور از خطر قرمز» در انگلیسی **to cross the red line** است.

۴-۱-۲. تضاد معنایی

به گفته فرکلاف (1989, p. 116) تضاد معنایی^{۳۰} کلماتی را شامل می‌شود که معنایی متضاد معنای کلمه متن اصلی دارا است. در جملات زیر مترجم با درنظر گرفتن اولویت غالب خبرگزاری و حزب مدنظر، سعی بر آن دارد تا از طریق گزینش واژگان متضاد ایدئولوژی خود و مؤسسه یا سازمان را بر خواننده و مخاطب القا کند.

5. The uncertainty is bad for two reasons: It creates divisions with U.S. allies, which **overwhelmingly** support the nuclear agreement, and it could tempt Iran to abrogate the agreement (Los Angles Times, 22 July, 2017).

این عدم اطمینان، به دو دلیل مضر است: اولاً موجب اختلاف با متحدان ایالات متحده می‌شود که **اغلب** حامی توافق هسته‌ای هستند. این کار ضمناً می‌تواند تهران را به سمت لغو توافق‌نامه سوق دهد (۱۳۹۶/۰۴/۳۱، خبرگزاری فارس/وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: همانطور که پیش از این اشاره شد، منتقدان توافق هسته‌ای ایران با کشورهای ۵+۱ بر بدعهدی طرف مقابل تأکید می‌کردند و هیچ کدام از طرف‌های مقابل را پای‌بند به تعهدات خود نمی‌دیدند، لذا در ترجمه نیز مشخص است که **overwhelmingly** در فارسی **اغلب** ترجمه شده است و این در حالی که منظور جمله انگلیسی پای‌بندی و حمایت سرسختانه کشورهای ۵+۱ از توافق هسته‌ای است.

6. “Maximum pressure” campaign has not forced Iran to change its behavior or **come to the table for new talks** (Washingtonpost, 15 June 2019).

کارزار فشار حداکثری ترامپ نه‌تنها نتوانسته رفتار ایران را تغییر دهد بلکه حتی **آن‌ها را از میز مذاکره هم دورتر کرده است** (۹۸/۰۳/۲۶، خبرگزاری فارس/وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: منتقدان برجام معتقدند که فشارهای امریکا بر جمهوری اسلامی به بهانه‌های مختلف نه‌تنها نمی‌تواند امریکا را در دست یافتن به اهداف خود یاری کند، بلکه باعث بی‌اعتمادی بیشتر جمهوری اسلامی به امریکا می‌شود. در این ترجمه نیز مترجم تلاش کرده است تا با استفاده از تضاد معنایی متن را در راستای ایدئولوژی و دیدگاه خود و خبرگزاری ترجمه کند. لذا **come to the table for new talks** متفاوت از متن اصلی ترجمه شده است و به لحاظ وجود تضاد معنایی میان دو واژه «دورتر» و «close»، طبق تعریف فرکلاف، ممکن است چنین تعبیر شود که مترجم سعی در القای معنای متفاوتی داشته است.

7. It and only it will have to accept responsibility for the consequences. This could be read as a **thinly veiled** threat from Zarif (Washingtonpost, 6 May 2018).

«امریکا باید مسئولیت نتایج این تصمیم خود را قبول کند». این **تهدیدی** از سوی ظریف بوده است (۱۳۹۷/۰۲/۱۷، خبرگزاری ایلنا/ حامی دولت وقت).

توضیح: حذف و نادیده‌انگاری ترجمه **thinly veiled** را می‌توان در راستای نشان دادن واکنش اقتدارمدارانه دولت در برابر بدعهدی‌ها و خروج امریکا از برجام و نشان دادن قطعیت کامل و صراحت تام در اقدامات و اظهارات مقامات دولتی تعبیر کرد.

۳-۱-۴. عبارت‌بندی مضاعف

فرکلاف (1989, p. 115) عبارت‌بندی مضاعف^{۳۱} را به‌کار بردن عبارات و کلمات مضاعف تعریف می‌کند.

8. **By law** the president must declare every 90 days whether Iran has met four conditions related to the 2015 agreement (Los Angles Times, 22 Janury 2017) .

بر اساس قانونی که در کنگره امریکا به تصویب رسیده، رئیس‌جمهور این کشور موظف است هر ۹۰ روز یکبار در نامه‌ای به مجلس نمایندگان، تأیید کند که ایران به توافق هسته‌ای پای‌بند بوده است (۱۳۹۶/۰۴/۳۱، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: پس از حصول توافق هسته‌ای، برخی منتقدان بر این باور بودند که کشورهای غربی و به‌خصوص ایالات متحده امریکا هرگز به تعهدات خود پای‌بند نخواهند بود. همان‌طور که در ترجمه مشاهده می‌شود، برای تأکید بر جدیت موضوع تصویب قانون مذکور در کنگره امریکا از عبارت‌بندی مضاعف استفاده شده است.

9. The administration's critics say **the White House is trying to provoke** Iran to break the 2015 nuclear bargain Trump hates, since the deal did not collapse when Trump pulled the United States out of it last year.

منتقدان دولت ترامپ در امریکا معتقدند که **او عامدانه تلاش می‌کند** تا ایران را به خروج از توافق هسته‌ای وادار کند و می‌گویند که کارزار فشار حداکثری ترامپ نه‌تنها نتوانسته رفتار ایران را تغییر دهد، بلکه حتی آن‌ها را از میز مذاکره هم دورتر کرده است.

توضیح: در ترجمه عبارت فوق مترجم با استفاده از عبارت‌بندی مضاعف سعی در القای

این دیدگاه دارد که تمامی تلاش‌های کنونی امریکا مطابق با انتقاداتی است که قبل از انعقاد وفاق هسته‌ای بر آن وارد بود. همان طور که قبلاً نیز اشاره شد، منتقدان برجام معتقد بودند که ایالات متحده به هیچ وجه قابل اعتماد نیست و مذاکره با این کشور به هیچ وجه مؤثر نخواهد بود.

10. E.U. diplomats repeatedly suggested that they considered the **United States to be partially responsible for the tensions** and called for restraint to prevent a military conflict in the region (Washingtonpost 30 May 2019).

بارها دیپلمات‌های اروپایی گفته‌اند که ایالات متحده را (به دلیل خروج از برجام و احیای تحریم‌ها) مقصر تنش‌ها (با ایران) می‌دانند و خواستار ممانعت از وقوع درگیری نظامی در منطقه شده‌اند (۹۸/۳/۹، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: عدم اعتماد به امریکا یکی از انتقادهای مطرح‌شده درباره مذاکرات هسته‌ای بود. حال در این ترجمه مترجم با استفاده از عبارت‌بندی مضاعف سعی دارد بدعهدی ایالات متحده و برگرداندن شدن تحریم‌ها را برجسته‌تر کند.

11. Trump's withdrawal of the United States from the Iran deal last year might result not only in further U.S. sanctions against Iran, but also against an entity created by some close U.S. allies in Europe (Washingtonpost 30 May 2019).

تصمیم ترامپ به خارج کردن امریکا از توافق هسته‌ای ایران در سال گذشته، نه تنها به افزایش تحریم‌ها علیه ایران منجر شود، بلکه هر نهادی که توسط **اروپایی‌ها (برای دور زدن تحریم‌ها) ایجاد شده** را هدف قرار دهد (۹۸/۳/۹، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: پس از خروج امریکا از برجام، برخی از حامیان برجام بر این باور بودند که با گشایش سازوکار مالی مجزا با اروپا می‌توان تحریم‌های اعمال‌شده از جانب امریکا را دور زد؛ از طرفی، منتقدان برجام اعتماد به طرف‌های اروپایی را نیز نقد می‌کردند. لذا در این ترجمه نیز مترجم برای نشان دادن توازن بین سیاست امریکا و اروپا و تأثیرپذیری سیاست اروپا از امریکا سعی دارد با استفاده از عبارت‌بندی مضاعف این موضوع را به تصویر بکشد.

۴-۱-۴. عبارت‌بندی دگرسان

به گفته فرکلاف (1989, p. 113) عبارت‌بندی دگرسان^{۳۳} به جایگزینی طبیعی و غالب یک

عبارت‌بندی به جای عبارت‌بندی دیگر گفته می‌شود که کاملاً طبیعی جلوه می‌دهد و معنایی متفاوت از معنای عبارت اصلی را دارا است.

12. But Trump cares nothing for such fallout, for his ultimate, undisguised objective **far exceeds the mere stifling** of Iranian ambitions. It is nothing less than **all-out** regime change (The guardian, 15 Janury 2018).

ترامپ از چنین سقوطی نمی‌ترسد، زیرا هدف نهایی و انکارناپذیر او **جلوگیری از جاه‌طلبی‌های ایران است**. هدف او چیزی جز **تغییر نظام** در ایران نیست (۱۳۹۷/۰۵/۰۲). خبرگزاری ایلنا/ حامی دولت وقت).

توضیح: دولت کنونی، برجام را دستاورد بزرگی قلمداد می‌کند، اما خروج امریکا از برجام انتقادهایی را برای دولت به همراه داشته است. برخی برجام را مقدمه و دستاویز رئیس جمهور امریکا برای سایر اقدامات علیه ایران می‌دانند. در این ترجمه برای کاستن از بار منفی جمله، تغییراتی رخ داده است: عبارت **Far exceeds the mere stifling** به معنی «چیزی فراتر از توقف جاه‌طلبی‌های ایران» است. ضمن آنکه صرف‌نظر کردن از ترجمه عبارت «**all-out**»، به معنی «کلی و همه‌جانبه»، می‌تواند در همین راستای کاستن بار منفی جمله تعبیر شود.

13. That will reduce the amount of money that **goes into that government and that does not go necessarily to its people** (US Foreign ministry, 5 June 2018).

درآمدهای ایران که صرف اقدامات مخرب می‌شود، کاهش پیدا می‌کند (۱۳۹۷/۰۳/۱۶). خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: در ترجمه این عبارت، برای کاستن از بار منفی جمله و همسو کردن آن با سیاست‌های خبرگزاری و جناح سیاسی، تغییر رخ داده است. در واقع مترجم با عبارت‌های جایگزین تلاش کرده است تا مفاهیمی را که در تضاد با سیاست‌های خبرگزاری فارس است تغییر دهد.

14. President Trump's **recent decision** to withdraw the U.S. from the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)... (Theatlantic, 25 May 2018).

تصمیم دونالد ترامپ برای خروج **یک‌جانبه** امریکا از برجام، ... (۱۳۹۷/۰۲/۰۸) خبرگزاری اعتماد آنلاین/ وابسته به حزب اصلاح طلب).

توضیح: به جای ترجمه دقیق واژه **recent** (اخیر) از واژه «یک‌جانبه» استفاده شده است تا بر یکه و تنها بودن امریکا در خروج از برجام و بر پابرجایی و تأثیرگذاری این معاهده تأکید شود.

۴-۱۵. کلمات رسمی یا غیررسمی

فرکلاف (1989, p.117) رسمیت یک گفتمان^{۳۳} را رسمیت بین روابط اجتماعی تعریف می‌کند که در واژه‌گزینی عینیت می‌یابد. به گفته وی، گوینده یا مخاطب مکالمه، سعی در گزینش واژگان رسمی‌تر دارند تا از این طریق احترام و دغدغه خود درمورد مخاطب مخالف و موافق را نشان دهد. در جملات زیر نیز مترجمان وابسته به خبرگزاری‌ها و احزاب مختلف نیز سعی بر آن دارند تا از طریق تبدیل گفتمان غیررسمی در زبان اصلی به گفتمانی رسمی‌تر در زبان فارسی نه تنها موافقان، بلکه مخالفان و افراد منتقد و غیرهمسو با سیاست‌های خود را مورد خطاب قرار دهند.

15. President Trump's recent decision to withdraw the U.S. from the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), as the Iran deal is formally known, **has put Europe between a rock and a hard place** (Theatlantic, 25 May 2018).

تصمیم دونالد ترامپ برای خروج یک‌جانبه امریکا از برجام، اروپا را در موقعیت

دشواری قرار داد (۱۳۹۷/۰۳/۰۸ خبرگزاری اعتماد آنلاین/ وابسته به حزب اصلاح طلب).

16. **Pulling out of the deal**, then, also exponentially raises the prospect of a direct military confrontation with Iran (Washingtonpost 6 May 2018).

خروج از توافق هسته‌ای احتمال رویارویی مستقیم با ایران را افزایش خواهد داد

(۱۳۹۷/۰۲/۱۷، خبرگزاری ایلنا/ وابسته به دولت وقت).

17. For Bolton Iran is unfinished business, a part of George W Bush's infamous "axis of evil". Saddam Hussein's Iraq was bloodily subjugated; **Kim Jong-un's North Korea is being brought to heel**, too, or so they believe (The guardian, 15 June 2018).

جان بولتون ایران را یک موضوع تمام نشده می‌داند که بخشی از تئوری محور شرارت

«جرج بوش» است. عراق در دوران «صدام» مورد حمله قرار گرفت؛ کره شمالی نیز مجبور

به تسلیم و اطاعت شده یا دست‌کم آن‌ها چنین باوری دارند (۱۳۹۷/۰۵/۰۲، خبرگزاری ایلنا/

طرفدار دولت وقت).

۴-۱-۶. حسن تعبیر

فرکلاف (1989, p.117) حسن تعبیر^{۲۴} را جایگزینی کلمه یا کلمات مرسوم به جای کلمات نامناسب‌تر تعریف می‌کند، به طوری که با این راهبرد از به‌کار بردن کلماتی با ارزش‌های منفی‌تر و نامناسب‌تر کاسته می‌شود.

18. It is nothing less than all-out regime change (The guardian, 15 June 2015).

هدف او چیزی جز تغییر نظام در ایران نیست (۱۳۹۷/۰۵/۰۲، خبرگزاری ایلنا/ حامی دولت وقت).

توضیح: واژه رژیم بار کاملاً منفی دارد که در ترجمه با واژه مثبت «نظام» جایگزین شده است.

19. Last month the Senate approved legislation that would increase sanctions against Iran for recent ballistic missile tests (Los Angeles Times, 22 Juanry 2017).

ماه پیش سنا طرحی را تصویب کرد که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران را به‌دلیل آزمایش‌های موشکی اخیر این کشور، افزایش می‌دهد (۱۳۹۶/۰۴/۳۱، خبرگزاری فارس/ وابسته به حزب اصولگرا).

توضیح: یکی از موضوعات مورد مناقشه ایران با کشورهای متخاصم، موضوع موشکی است. تعداد معدودی از کشورهای غربی فعالیت موشکی ایران را محکوم کرده‌اند و آن را ناقض توافق هسته‌ای می‌دانند. اما حزب اصولگرا تأکید دارد که کشورهای غربی توان دفاعی ایران را هدف قرار داده‌اند و جلوگیری از تولید و آزمایش موشک‌های بالستیک به معنای کاهش بنیه دفاعی کشور است. در ترجمه حاضر نیز مترجم با استفاده از یکی از راهبردهای حسن تعبیر، با حذف واژه بالستیک، ایدئولوژی حزب اصولگرا را به تصویر کشیده است.

20. The mullahs have been testy about all of this, and now they are finally facing the reality that Trump may very well follow through with this misguided campaign promise (Washingtonpost 4 May 2018).

ایرانی‌ها نسبت به این موضوع مشتاق بودند و امروز با این واقعیت که ترامپ مجبور به

عمل به وعده‌های غلط کارزار انتخاباتی‌اش است، مواجه هستند (۱۳۹۷/۰۲/۱۷) خبرگزاری ایلنا/ وابسته به حزب اصلاح‌طلب).

توضیح: در ترجمه فوق، کلمه **mullahs** (ملّیان: واژه‌ای منفی برای اشاره به روحانیون)، **ایرانی‌ها** ترجمه شده است تا به این طریق از بار منفی جمله کاسته شود. شاید یکی از دلایل این اقدام مترجم، جلب توجه افکار عمومی و تحت تأثیر قراردادن اذهان مخاطبان موافق و مخالف باشد. به کار بردن کلمه ایرانی‌ها عام‌تر است و حتی افراد منتقد و مخالف را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۷-۱-۴. استعاره

به گفته فرکلاف (1989, p.119)، استعاره^۳ نشان دادن جنبه‌ای از تجربیات فردی در قالب تجربه یا توصیف دیگری است و به هیچ وجه مختص نوع خاصی از گفتمان نیست. در این تحقیق، استعاره تنها در یک مورد استفاده شده است.

21. For Bolton Iran is unfinished business, a part of George W Bush's infamous "axis of evil". Saddam Hussein's Iraq was bloodily subjugated; Kim Jong-un's North Korea is being brought to heel, too, or so they believe. **That's two down and one to go** (The guardian, 15 Juanry 2018).

جان بولتون ایران را موضوع تمام‌نشدۀ ای می‌داند که بخشی از تئوری محور شرارت «جرج بوش» است. عراق در دوران «صدام» مورد حمله قرار گرفت؛ کره شمالی نیز مجبور به تسلیم و اطاعت شده یا دست‌کم آن‌ها چنین باوری دارند. **دو یال از محورهای شرارت کارشان تمام شده و آن‌ها خواستار یک‌سره کردن کار هستند** (۱۳۹۷/۰۵/۰۲، خبرگزاری ایلنا/ وابسته به حزب اصلاح‌طلب).

توضیح: عبارت انگلیسی مشخص‌شده به معنی «آن دو (عراق و کره شمالی) کارشان یک‌سره شد و اکنون نوبت، نوبت سومی (ایران) است». متن اصلی و ترجمه عبارت مشخص‌شده، حاوی استعاره است، هرچند، از ترجمه عبارت تهدیدآمیز صرف‌نظر شده و به کمک استعاره و دستکاری، حذف شده است.

۲-۴. یافته‌های آماری

پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، با استفاده از نتایج به‌دست آمده مشخص شد که در میان راهبردهای به‌کار برده شده توسط مترجمان، هم‌معنایی بیشترین کاربرد و استعاره کم‌ترین کاربرد را داشته‌اند. همانطور که در جدول ۱ نشان داده شده است، در بررسی ارزش‌های تجربی در سطح واژگان، ۸۵ مورد هم‌معنایی، ۱۴ مورد تضاد معنایی، ۱۷ مورد عبارت‌بندی مضاعف و ۲۵ مورد عبارت‌بندی دگرسان شناسایی شد.

جدول ۱: ارزش‌های تجربی در تحلیل واژگان
Table 1: Experiential values in lexical analysis

راهبرد به‌کار گرفته شده	فراوانی	درصد فراوانی
عبارت‌بندی مضاعف	۱۷	۷
عبارت‌بندی دگرسان	۲۵	۱۲
هم‌معنایی	۸۵	۴۲.۵
شمول معنایی	۰	۰
تضاد معنایی	۱۴	۷

طبق جدول ۲، در بررسی ارزش‌های رابطه‌ای در سطح واژگان، ۹ مورد حسن تعبیر و ۱۲ مورد گفتمان رسمی شناسایی شد.

جدول ۲: ارزش‌های رابطه‌ای در تحلیل واژگان
Table 2: Relationla values in lexical analysis

راهبرد به‌کار گرفته شده	فراوانی	درصد فراوانی
حسن تعبیر	۹	۰.۴
گفتمان رسمی	۱۲	۷.۵
گفتمان غیررسمی	۰	۰
استعاره	۱	۰.۰۵

همانطور که در جدول ۲ نشان داده شده، در میان ترجمه‌های موجود، استفاده از استعاره

تنها به یک مورد محدود می‌شد و گفت‌وگو غیررسمی به هیچ وجه توسط مترجمان مورد استفاده قرار نگرفته بود.

۵. نتیجه

از آنجایی که اخبار منتشرشده در شبکه‌های خبری بر طیف وسیعی از جامعه تأثیر می‌گذارد، پس در ترجمه اخبار، هر مترجم با چالش‌های بسیاری روبه‌روست. چالش‌هایی که نه تنها از متن، بلکه از عوامل خارج از متن نشئت گرفته و می‌تواند نتایج مثبت یا منفی بسیاری را در پی داشته باشد. بنابراین، در چنین شرایطی مترجم خود را در قبال بسیاری از موارد مسئول می‌داند. گاهی شیوه ترجمه خبر می‌تواند به درک خواننده از شرایط موجود در جامعه سمت و سو دهد. گاهی ترجمه اخبار می‌تواند به ثبات جامعه بینجامد و گاهی نیز می‌تواند به تنش‌های سیاسی در جامعه دامن بزند. بنابراین خواننده بدون آگاهی از ایدئولوژی‌های نهفته در ورای خبر نمی‌تواند درستی یک دیدگاه، عملکرد یا تصمیم را تأیید یا رد کند.

همانطور که در این تحقیق نیز نشان داده شد، مترجم اخبار با استفاده از راهبردهای زبان‌شناختی و ایدئولوژی‌محور و در راستای منافع حزبی و حمایتی، سعی بر آن دارد که دستاوردها، اقدامات و اظهارات حزب حامی خود را تأیید کند و به سمت اهداف مشخصی سوق دهد. مطالعه حاضر، نقش عاملیت مترجم را در اتخاذ راهبردهای ترجمه خبر، به‌عنوان متغیری مهم در دامن زدن به تقابلات سیاسی، تأیید می‌کند.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Critical discourse analysis
2. Fairclough's three-dimensional model
3. the Reformists
4. the Conservatives
5. Munday
6. Mooney & Evans
7. Mason
8. Mansourabadi & Karimnia
9. Schäffner

10. Farrell
11. Hatim & Mason
12. Communicative action
13. the Reformists
14. discourse
15. Wodak
16. Van Leeuwen
17. description
18. interpretation
19. explanation
20. Experiential value
21. Relational value
22. Expressive value
23. Shojaei & Laheghi
24. Keshavarz, Alimadadi & Zonoozi
25. Alghamdi
26. *Media Control*
27. Aslani & Salmani
28. Azodi & Salmani
29. Synonymy
30. Antonymy
31. Overwording
32. Rewording
33. formal or informal words
34. Euphemism
35. metaphor

۷. منابع

- افخمی، ع.، و بهمردی شریف‌آباد، ب. (۱۳۹۳). بازنمود شبکه‌های اجتماعی در مطبوعات ایران از منظر تحلیل گفتمان انتقادی. *مطالعات زبان و گویش‌های غرب ایران*، ۲(۶)، ۹۱-۱۰۸.
- افخمی، ع.، و شکیبیا، ک. (۱۳۹۶). بازنمایی ایدئولوژیک مطبوعات انگلستان و ایران با نگاه تحلیل انتقادی استعاره. *جستارهای زبانی*، ۱(۷)، ۲۰۹-۲۳۱.
- آقاگل‌زاد، ف.، و فیروزیان، پ. آ. (۱۳۹۵). بررسی بازنمایی ایدئولوژی در متون ترجمه-شده سیاسی انگلیسی در چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی: محورهای سبک و بلاغت.

زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان، ۱۴، ۴۹-۲۵.

- بشلر، ژ. (۱۹۷۶). *ایدئولوژی چیست؟ ترجمه ع. اسدی* (۱۳۷۰). تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ترکاشوند، ف. (۱۳۹۵). کاربرد تحلیل گفتمان انتقادی در ترجمه از عربی به فارسی. *جستارهای زبانی*، ۷(۴)، ۱۰۱-۸۱.
- خادم، س.، سجودی، ف.، و آقاگل‌زاده، ف. (۱۳۹۷). بررسی چگونگی ساخت و تعامل استعاره‌های گفتمان‌های قدرت و پادقدرت در روزنامه‌های ایران بر اساس مدل هارت و لوکس (۲۰۰۷) و چارتریس بلک (۲۰۰۴). *جستارهای زبانی*، ۹(۲)، ۳۵۰-۳۲۷.
- متقی‌زاده، ع.، و نقی‌زاده، س. (۱۳۹۶). تأثیر مسائل ایدئولوژیک در کیفیت ترجمه اخبار عربی (بررسی موردی ترجمه خبر شبکه الجزیره در خبرگزاری فارس براساس الگوی جولیان هاوس). *جستارهای زبانی*، ۸(۴)، ۱۷۳-۱۴۹.

References :

- Afkhami, A. & Behmardi Sh. B., (2014). Critical discourse analysis of Persian journalistic texts related to social networks. *Journal of Western Iranian Languages and dialects*, 2(6), 91-108. [In Persian].
- Afkhami, A., & Shakiba, K. (2018). Ideological representation of Iran & England's newspapers: A Critical Metaphor Analysis. *Language Related Researches*, 8(7), 209-231. [In Persian].
- Afrouz, M. (2019). How different Muslim translators render *the Holy Qur'an* into English? The case study of Sunni, Shia and "neither Sunni nor Shia" translators. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 12(1), 1-14.
- Afrouz, Mahmoud, & Shahi, M. (2020). Translation after Wittgenstein. *Perspectives*, 28(1), 159-161.
- Aghagolzadeh, F. & Firoozian, A. (2016). The representation of ideology in translation of English political texts regarding *the strategies of style and rhetoric: A case of critical discourse analysis*. *Linguistics and Khorasan Dialects*, 8(14), 25-49.

- Alghamdi, S. (2014). A critical discourse analysis of Chomsky's media control and its Arabic translation. *International Journal of Linguistic*, 6(3), 118-132.
- Al-Mohannadi, S. (2008). translation and ideology . *Social semiotics*, 18(4), 529-542.
- Aslani, M., & Salmani, B. (2015). Ideology and translation: A critical discourse analysis approach towards the representation of political news in translation. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 4(3), 80-88.
- Azodi, J., & Salmani, B. (2015). The impact of ideology on translation of news stories. *Advances in Language and Literary Studies*, 6(1), 163-171.
- Bassnett, S. & Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London: Routledge.
- Baechler, J. (1991). What is ideology? Asadi, A., Tehran University. Enteshar Corporation (1976). [In Persian].
- Bielsa, E., & Bassnett, S. (2009). *Translation in global news*. London and New York: Routledge.
- Bloor, M., & Bloor, T. (2007). *The practice of critical discourse analysis: An introduction*. London: Hodder Arnold.
- Dehbashi Sharif, F., & Radmanesh, E. (2015). Transmission of Ideology through Translation: A Critical Discourse Analysis of Orwell's "Coming up for Air" and it's Persian Translations. *Nova Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(1), 1-11.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. New York: Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge, London and New York
- Fairclough, N. (2005). Peripheral vision: Discourse analysis in organization studies: The case for critical realism. *Organization Studies*, 26, 915-939.
- Farrell, J. T. (1942). Literature and ideology. *The English Journal*, 31(4). Retrieved July 1, 2013.

- Hatim, B., & Mason, I. (1997). *The translator as communicator*. London: Routledge.
- Keshavarz, M. H., & Alimadadi Zonoozi, L. (2011) Manipulation of ideology in translation of political texts: A critical discourse analysis perspective: *Journal of Language and Translation*, 2(1), 1-12.
- Khadem, T., Sojoodi, F., & Agha golzadeh, F. (2018). The study of the formation and interaction of the metaphors in power and counter- power discourses in Iran's press according to Hart and Lukes (2007) and Charteris-Black (2004). *Language Related Researches*, 9(2) :327-350. [In Persian].
- Koerner, E. F. K.,. (2001). Linguistics and ideology in 19th and 20th century studies of language. *Language & Ideology*, 1, 253-276.
- Lopez, A., & Caro, M. (2014). The impact of translator's ideology on the translation process: A reaction time experiment. *In Minding Translation*, 1, 247-271.
- Mansourabadi, F., & Karimnia, A. (2013). The impact of ideology on lexical choices in literary translation: A case study of A Thousand Splendid Suns. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 70(48), 777-786
- Mason, I. (1994). *Discourse, ideology and translation*. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins.
- Montgomery, M. (2007). *The discourse of broadcast news: A linguistic approach*. London: Routledge.
- Mooney, A., & Evans, B. (2015). *Language, society and power*. London: Routledge.
- Motaghizadeh, I., & Naghizade, S. (2017). The effect of ideological issues on quality of translation of Arabic news: A case study of Aljazeera's media network translation into Fars News agency based on Julian House pattern. *Language Related Researches*, 8(4): 149-173. [In Persian].
- Munday, J. (2007). Translation and ideology. *The Translator*, 13(2), 195-217.

- Munday, J. (2004). *Introducing translation studies*, New York: Routledge.
- Rahimi, F., & Riasati, M. J. (2013). Critical discourse analysis: Scrutinizing ideologically-driven discourses of Forough Rahimi', *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(16), 107-112.
- Reah, D (2002). *The language of newspaper*. London & New York: Routledge.
- Schäffner, C. (2003). Third ways and new centres - ideological unity or difference? In M. Calzada Pérez (Ed.), *Apropos of Ideology: Translation studies on ideology - ideologies in translation studies*. Manchester: St Jerome Publishing, pp. 23-41.
- Schäffner, C. (2004). Political discourse analysis from the point of view of translation studies. *Journal of Language and Politics*, 3(1), 117-150.
- Shojaei, A., & Laheghi, F. (2012). A critical discourse analysis of political ideology and control factors in news translation'. *Theory and Practice in Language Studies*, 2 (12), 2535- 2540.
- Torkashvand, F. (2016). Critical discourse analysis: Arabic to Persian translation. *Language Related Researches*, 7(4) : 81-101. [In Persian].
- Tymoczko, M. (2003). Ideology and the position of the translator: In What Sense is a Translator 'In Between'?' in María Calzada Pérez (ed.) *Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*, Manchester: St. Jerome, 181-201.
- Tymoczko, M. (2007). *Enlarging translation, empowering translators*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications Ltd.
- Van Dijk, T.A. (1995). Discourse analysis as ideology analysis. In Christiina Schaffner and Anita L. Wenden (eds.). *Language and Peace*. Dartmouth: Aldershot. pp.17-33
- Van Dijk, T. A. (2000). Political discourse and ideology. *Paper contributed to*

Jornadas sobre el Discurso politico, Barcelona: UPF.

- Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Schiffrin, P. Tanne & H. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*. Malden, MA: Blackwell, pp. 352-371.
- Van Leeuwen, T. (2006). Critical discourse Analysis. In Brown, K. (Ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Elsevier, pp. 290–294.
- Widdowson, H. G. (2004). *Text, context, pretext: Critical issues in discourse analysis*. Oxford: Blackwell.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., Liebhart, K., Hofstatter, K., & Kargl, M. (1998). *Zur Konstruktion Nationaler Identitdt*. Frankfurt: Suhrkamp.
- News and their translations retrieved from the following websites:
- <http://etemaadonline.ir/> <http://www.latimes.com/> <https://sputniknews.com/>
- <https://www.bloomberg.com/> <https://www.farsnews.com/> <https://www.ilna.ir/>
- <https://www.khabaronline.ir/> <https://www.reuters.com/> <https://www.sltrib.com/>
- <https://www.state.gov/> <https://www.tabletmag.com/>
- <https://www.tasnimnews.com/>
- <https://www.theatlantic.com/> <https://www.theguardian.com/>
- <https://www.washingtonpost.com/>